

Paylaşım Ekonomisi ve Kültürel Miras

Vildan Tüysüz¹

Serkan Semint²

Özet

Bu bölümde paylaşım ekonomisi ile kültürel miras turizmi arasındaki ilişki ele alınmıştır. Öncelikle paylaşım ekonomisinin ortaya çıkışı, temel özellikleri ve turizm sektöründeki uygulamaları açıklanmış; ardından kültürel miras kavramı, kültürel miras turizminin kapsamı ve UNESCO'nun kültürel mirasın korunmasına yönelik çalışmaları değerlendirilmiştir. Bölümde kültürel mirasın somut ve somut olmayan unsurları açıklanarak bu değerlerin turizm aracılığıyla korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasının önemi vurgulanmıştır. Ayrıca Airbnb, Vrbo ve Couchsurfing gibi paylaşım ekonomisi platformlarının kültürel miras turizmiyle olan ilişkisi incelenmiş ve bu platformların turistlere yerel kültürü deneyimleme fırsatı sunduğu belirtilmiştir. Paylaşım ekonomisinin kültürel miras turizmine sağladığı ekonomik, toplumsal ve kültürel katkılar, yerel halk için gelir yaratması, kültürel etkileşimi artırması ve miras değerlerinin görünürlüğünü güçlendirmesi açısından değerlendirilmiştir. Bununla birlikte aşırı turizm, kültürel ticarileşme, otantiklik kaybı, güvenlik sorunları ve hukuki belirsizlikler gibi riskler de ele alınmıştır. Sonuç olarak paylaşım ekonomisinin kültürel miras turizmine önemli fırsatlar sunduğu ancak bu fırsatların sürdürülebilir biçimde değerlendirilebilmesi için etkin planlama, denetim ve koruma politikalarının gerekli olduğu vurgulanmıştır.

1 Dr., Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, vildantuysuz@outlook.com, ORCID ID: 0000-0002-4674-5628

2 Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, serkansemint@kmu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-5647-7137

Giriş

Dünya, doğal kaynakların sınırlı olduğunu ve bazı kaynakların tükenme riskiyle karşı karşıya bulunduğunu giderek daha fazla fark etmektedir. Nüfus yapısında ise genç nüfusun artışı da devam etmektedir. Bu demografik ve çevresel gelişmeler, devletleri ve işletmeleri mevcut kaynaklarla daha yüksek verim elde etmeye yönlendirmekte ve böylece paylaşım ekonomisi olarak adlandırılan yeni ekonomik yapılanmanın ortaya çıkmasını teşvik etmektedir. Yüzyıllardır var olan paylaşım pratiği, söz konusu yeni ekonomik sistemin temel unsurlarından biri olarak önem kazanmaktadır. Bu durum, özellikle turizm endüstrisinde atıl kaynakların değerlendirilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir (Ayazlar, 2018). Böylece paylaşım ekonomisi, kullanılmayan ürün veya hizmetlerin başkalarına ücret karşılığı sunulması temeline dayanmaktadır. Paylaşım ekonomisi, kullanım gereksinimi sınırlı olan ürün veya hizmetlerin, sahipleri tarafından kullanılmadığı dönemlerde, ilgilenen diğer bireylere uzman araçlar vasıtasıyla belirli bir ücret karşılığında sunulmasına dayanan ticari bir uygulamadır. Botsman & Rogers (2010), ise paylaşım ekonomisini, az kullanılmış varlıkların paylaşımına dayanan ve alan paylaşımından ürün ve beceri paylaşımına kadar çeşitli boyutları kapsayan bir ekonomik model olarak tanımlamaktadır. Bu uygulama, temelde yeni bir olgu olmamakla birlikte özellikle yüksek sabit maliyetlere sahip araç ve gereçlerin işletmeler arasında kiralanması şeklinde uzun süredir varlığını sürdürmektedir. Günümüzde ise ekonomik krizler, aşırı tüketim eğilimleri, yenilenebilir enerji kaynaklarının hızla tükenmesi ve teknolojik ilerlemeler gibi faktörler, paylaşım ekonomisinin işleyiş biçimlerini önemli ölçüde dönüştürmüştür (Bozkurt & Tuzcu, 2023). Bu bağlamda, paylaşım ekonomisinin giderek daha dinamik ve çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Paylaşım ekonomisinin turizm endüstrisindeki yansımaları, geleneksel turizm sisteminde var olan atıl kaynakların değerlendirilmesine yönelik bir çözüm olarak ortaya çıkmıştır (Koopman vd., 2015). Kaynakların doğrudan kullanımına imkân tanıyan ve işlem maliyetlerini en aza indiren paylaşım ekonomisi, dijital şeffaflık aracılığıyla fiyat karşılaştırması yapabilmeye olanağı sunarak turistik tüketime alternatif yaklaşımlar geliştirmektedir (Yannopoulou vd., 2013). Fakat bu alternatif yaklaşımlar, paylaşım ekonomisinin turizm alanında kâr amacı güden ve gütmeyen girişimler aracılığıyla uygulanmasının, turizm sisteminde bozulmalara yol açtığı yönündeki tartışmaların merkezinde yer almaktadır (Zervas vd., 2017). Bununla birlikte, paylaşım ekonomisinin turizmde ortaya çıkardığı bu tartışmalı etkiler, farklı platform türlerinin işleyiş biçimlerine ve amaçlarına göre çeşitlenmektedir. Bu bağlamda, turizmde paylaşım ekonomisi, ev değişim platformları aracılığıyla ticari olmayan bir nitelik kazanırken, Airbnb gibi platformlar ise ticari boyutlarıyla öne çıkmaktadır. Ev

değişim programları, yalnızca ücretsiz konaklama olanağı sunmakla kalmayıp aynı zamanda turistlere yerel halkın günlük yaşam deneyimlerini edinme fırsatı vererek, yerel kültür hakkında daha derinlemesine bilgi edinmelerine katkı sağlamaktadır (Forno & Garibaldi, 2015).

Bu bölümde paylaşım ekonomisinin kültürel miras ile kesişim noktalarını ele almak, kültürel değerlerin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması bakımından önem arz etmektedir. Paylaşım ekonomisinin sunduğu alternatif uygulamaların kültürel miras deneyimlerini nasıl dönüştürdüğü ve bu süreçte ortaya çıkan fırsatla risklerin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması, çalışmayı alana farklı bir bakış kazandırmakta ve özgün bir nitelik taşımaktadır. Bu bakımdan ele alınan bu konu hem teorik hem de pratik açıdan yeni tartışma alanları sunarak literatüre katkı sağlamaktadır.

1. Kültürel Miras Turizmi: Tanım, Kapsam ve Eğilimler

Kültürel miras, bir toplumun geçmişine ait maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Kültürel mirasın korunması, toplumun dünü, bugünü ve geleceği arasında kurulan bağların sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Kültürel miras, aynı toplumda yaşayan bireylerin ortak geçmişlerine ışık tutan, tarihi varlıkları görünür kılan ve yalnızca günümüz toplulukları ile gelecek nesiller için değil tüm insanlık için de anlam ifade eden somut ve soyut zenginliklerden oluşmaktadır. Kültürel miras turizmi ise tarih ve coğrafyanın kesişim noktasında ortaya çıkan bir alan olarak değerlendirilmektedir (Kutlu, 2024). Başka bir deyişle kültürel miras turizmi, tarihi mimari eserler, sanatsal açıdan önemli anıtlar ve arkeolojik yapılar ile modern dönemde inşa edilen ve toplumsal kabul gören yapıların yanı sıra toplumun benimsediği tüm somut ve soyut değerlerin toplamı olarak değerlendirilmektedir (Karapınar & Barakazı, 2017).

Turizm endüstrisinin dünya ekonomisindeki önemli konumu doğrultusunda birçok ülke kültürel miras kaynaklarını daha etkin bir biçimde kullanarak turizm gelirleri aracılığıyla kalkınmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda hem kültürel miras varlıklarının hem de kültürel miras alanlarının turizme kazandırılması, sürdürülebilirliklerinin sağlanması ve mevcut kullanım biçimlerinin daha aktif hâle getirilmesi yönündeki çalışmalar giderek artış göstermiştir. Kültürel miras varlıklarına sahip bölgeler, ekonomik açıdan yüksek bir öneme sahiptir ve kültürel miras farkındalığının artırılmasıyla birlikte birçok turist bu mirasları yerinde deneyimlemek amacıyla söz konusu bölgelere seyahat etmeyi tercih edeceği öngörülmektedir (Şengül, 2022). Bu bağlamda, kültürel mirasın turizme kazandırılması ekonomik katkı sağlamakla kalmayıp bunun yanında toplumsal farkındalığın artırılmasına da hizmet etmektedir. Kültürel miras turizmi, yerel

ekonomileri canlandırmak, mülk sahiplerinin yaşam kalitesini artırmak, miras alanlarına ziyaretçi çekmek, ziyaretçileri miras alanları hakkında bilgilendirmek ve bu alanların değerlerini korumak amacıyla gerçekleştirilmektedir (Kayserili, 2016). Ziyaretçiler, miras değerlerinin korunması ve altyapının geliştirilmesi sürecine önemli katkılar sağlamaktadır. Bunun yanı sıra çevreye olumlu etkiler sunan kültürel miras turizmi, toplumsal farkındalığın artırılmasına yönelik önemli faaliyetleri de içermektedir (Liao, 2011). Böylece kültürel mirasın turizme kazandırılması, toplumsal farkındalığı artırmanın yanı sıra bölgelerin ekonomik gelişimine de doğrudan katkı sağlamaktadır. Kültürel miras değerlerine sahip bölgeler, turizm aracılığıyla ekonomik gelişme ve büyüme potansiyeli açısından ön plana çıkmaktadır. Turistler, farklı bir bölgenin kültürünü, miras değerlerini ve yaşam biçimini deneyimleme arzusuyla bu bölgelere seyahat etmektedirler. Bu öğrenme ihtiyacının sahada karşılanması hem kültür turizmini hem de miras turizmini ön plana çıkarmakta ve yeni turizm destinasyonlarının oluşumunda önemli bir etki sağlamaktadır (Boz & Uğur, 2015). Bu bağlamda turizme kazandırılan bölgelerdeki kültürel mirasın niteliği ve sürdürülebilirliği, ziyaretçilerin deneyimlerini ve bölgenin ekonomik katkısını doğrudan etkileyen temel unsurlar arasında yer almaktadır. Kısaca kültürel miras, geçmişten geleceğe aktarılan somut ve soyut değerlerin bütünüdür (Uysal, 2018). Bir kültürel varlık, toplum tarafından kabul gördüğü, korunup sahip çıkıldığı; somut olmayan bir kültürel değer ise sürdürülebilirliği sağlandığı sürece kültürel miras olarak nitelendirilebilmektedir (Karaca Yılmaz vd., 2017).

Somut kültürel miras, insan eliyle yapılmış tüm yapı ve eşyaları kapsayan; gelecek nesillere aktarılmak üzere korunan, saklanan ve değer verilen eserler olarak tanımlanmaktadır. Bu eserler, arkeolojik sitler, anıtlar, antik mimari yapılar, kent dokusu, kültürel peyzajlar veya parklar, objeler ve kalıntılar gibi taşınabilir ya da taşınamaz tüm maddi miras unsurlarını içermektedir (Günden, 2021). UNESCO, somut olmayan kültürel mirası ise toplulukların ve bazı durumlarda bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak kabul ettikleri uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ile bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar şeklinde tanımlamaktadır. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu miras, toplulukların ve grupların çevreleri, doğa ve tarih ile etkileşimleri doğrultusunda sürekli yeniden üretilmekte ve onlara kimlik ile süreklilik duygusu kazandırmaktadır (Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, 2003). Buradan hareketle somut olmayan kültürel mirasın turizmde değerlendirilmesi hem mekânın işlevini dönüştürmekte hem de ziyaretçilere kültürel deneyimlere aktif katılım olanağı sağladığını söylemek mümkündür. Somut olmayan kültürel mirasın turizm alanında kullanımı mekânı, tüketici konumundan çıkararak yeniden üretici bir konuma

taşıyabilmektedir. Özellikle Türk turizmi bağlamında, somut olmayan kültürel mirasın Türk Geceleri gibi animasyon etkinliklerinde kullanılması, mekân ve anlatı bütünlüğünün sağlanmasının yanı sıra Türk kültürünün diğer unsurlarının da bütüncül biçimde etkinlik içinde yer almasına imkân tanımaktadır. Bununla birlikte içerik açısından Türk Geceleri yalnızca dans, düğün veya ölüm gibi geleneklerin sergilenmesi ile sınırlı kalmayıp Türk kültürünün farklı zenginliklerini ortaya koyan, beceri ve yetenek sergilenmesini sağlayan ve turistin etkinliklere aktif katılımını gerektiren yeni uygulamalar ile zenginleştirilebilmektedir (Metin, 2018). Tablo 1’de UNESCO insanlığın somut olmayan kültürel mirasının temsili listesi yer almaktadır.

Tablo 1. UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi

Sıra	Somut Olmayan Kültürel Miras	UNESCO Temsil Yılı
1	Meddahlık Geleneği	2008
2	Mevlevi Sema Törenleri	2008
3	Âşıklık Geleneği	2009
4	Karagöz	2009
5	Nevruz	2009
6	Geleneksel Sohbet Toplantıları (Yaren, Barana, Sıra Geceleri vb.)	2010
7	Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah	2010
8	Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali	2010
9	Geleneksel Tören Keşkeği	2011
10	Mesir Macunu Festivali	2012
11	Türk Kahvesi ve Geleneği	2013
12	Ebru: Türk Kâğıt Süsleme Sanatı	2014
13	Geleneksel Çini Ustalığı	2016
14	İnce Ekmek Yapma ve Paylaşma Kültürü: Lavaş, Katırma, Jupka, Yufka	2016
15	Bahar Kutlaması: Hıdrellez	2017

Kaynak: Metin, 2018.

SOKÜM, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür. Kültürel değerler, buldukları çevre ile derin bir ilişki içindedir ve şekillenmelerinde tarihi ile kültürel mirasın önemli bir rolü bulunmaktadır. Ayrıca, toplumun ortak duygu ve düşüncelerini ifade etmesi açısından kültürel çeşitliliğin korunup yaşatılmasında SOKÜM öğeleri önemli işlevler üstlenmektedir. Kültürün sürekliliğinin sağlanması bakımından önem taşıyan kültürel miras değerleri,

küreselleşmenin getirdiği yok olma tehlikesiyle karşılaşınca UNESCO tarafından koruma çalışmalarına konu olmuştur. Başlangıçta somut mirasın korunmasına odaklanan bu çalışmalar, 2003 yılı itibarıyla somut olmayan mirası da kapsayacak biçimde genişletilmiştir (Pelit & Türkoğlu, 2019). Sonuç olarak somut olmayan kültürel mirasın korunması ve yaşatılması, uluslararası düzeyde yürütülen sözleşme ve politikalarla desteklenerek daha etkin bir hâle getirilmektedir.

Kültürel ve doğal mirasın korunması amacıyla Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Bu çerçevede, ülkeleri bir araya getiren Birleşmiş Milletler (BM) ve 195 üye devleti ile bir alt kuruluşu olan UNESCO, ülkelerin sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerin korunması ve tanıtılması konusunda çeşitli adımlar atmıştır. Bu adımlardan biri, UNESCO tarafından 2003 yılında gerçekleştirilen ve “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”nin kabul edilmesidir. Türkiye de sözleşmeye 2006 yılında imza atarak somut olmayan kültürel mirasın korunması ve yaşatılmasına yönelik çalışmalara etkin katkı sağlamaya başlamıştır. Sözleşmeyle aynı zamanda tüm kültürel miras değerlerinin eşit derecede ve aynı önemde görülmesi sağlanmış ve kültürel miras ve değerlerin buldukları ülkenin ve tüm insanlığın ortak ürünü olduğu anlayışı benimsenmiştir (Çapar & Yenipınar, 2016). UNESCO sözleşmesi, somut olmayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinde uluslararası standartları belirleyerek mirasın sürdürülebilirliğini de güvence altına almaktadır. UNESCO’nun Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, kültürel mirası bir süreç ve uygulama olarak ele almakta ve kimlik, yaratıcılık, çeşitlilik ve sosyal tercihlerin bir kaynağı olarak tanımlamakta ve mirasa ile uygulayıcılarına saygıyı geliştirmeyi amaçlamaktadır. Sözleşme, kültürel mirasın gelişiminde sanatçılar, uygulayıcılar ve toplumların öncelikli rollerini güvence altına almakta ve nesiller arası aktarım için eğitim ve öğretime öncelik tanımakta, doğal, somut ve somut olmayan kültürel miras arasındaki ilişkiyi tanımlamakta ve evrensel kabul görmüş insan haklarını gözetmektedir (Gürel, 2023).

2. Paylaşım Ekonomisi ile Kültürel Miras Turizminin Kesişim Noktaları

Kültür, bir toplumun ya da onu oluşturan alt toplulukların tarihsel süreç içerisinde meydana getirdiği birikimli uygarlık ürünü olup bulunduğu coğrafi çevreden etkilenmekte ve aynı zamanda bu çevre üzerinde etkiler yaratmaktadır. İnsan yaşamının sürdüğü doğal ortamda kullanılan yapı malzemelerinden geçim biçimlerine, giyim kuşam alışkanlıklarına kadar pek çok unsur coğrafi koşulların belirleyiciliği altındadır. Doğal çevredeki farklılıkların kültüre yansımaları hem kültürel hem de çevresel dinamiklerin karşılıklı etkileşimine yol açarak toplumsal

yapıyı biçimlendirmektedir (Yaralı & Baloğlu, 2023). Bu dönüşüm, kültürün coğrafya ile karşılıklı etkileşimini hatırlamakta ve konaklama pratiklerinin de toplumsal yapıyı şekillendiren unsurlar arasında yer aldığını göstermektedir.

Son dönemde paylaşım ekonomisinin konaklama boyutunda gelişim kaydeden kentler, olumlu gelişmelerle karşılaşmakla birlikte ticarileşme ve profesyonelleşme sürecine de girmiştir. Bu durum, paylaşım ekonomisinin özündeki dayanışma ruhunu zedeleyerek hem kent hem de kırsal alanlarda farklı boyutlarıyla tartışmalara konu olmaktadır. Öte yandan kültürel motivasyonları yüksek turistler, seyahat kararlarında kültürün rolüne ve elde edilen kültürel deneyimin yoğunluğu ve niteliğine göre de sınıflandırılabilir. Eğitim düzeyi, gelir seviyesi ve iş olanakları açısından daha avantajlı konumda bulunan kent ve kültür turistleri, deneyim arayışıyla hareket ederek yerel özgünlüklere öncelik vermekte bu bağlamda konaklama tercihleri çeşitlenmekte ve paylaşım ekonomisine dayalı farklı platformlara yönelmektedir (Emekli, 2024). Bahsi edilen platformlar aşağıdaki gibidir.

- **Airbnb:** 2008 yılında kurulan Airbnb, kurucularının dairesinde bir hava yatağı ile başlayan yolculuğunu kısa sürede küresel ölçekte genişleterek bugün 190'dan fazla ülkede milyonlarca konaklama seçeneği sunan bir platform haline gelmiştir. Günümüzde dünyanın en büyük otel zincirlerinin toplam arzını aşan kapasitesiyle, paylaşım ekonomisi kapsamında seyahat konaklamasının önde gelen aktörlerinden biri konumundadır. Paylaşım ekonomisinin hızlı gelişimi ve sosyoekonomik yapının farklı boyutları üzerindeki etkileri, son on yılda Airbnb'ye yönelik ilginin artmasına yol açmıştır (Andreu vd., 2020). Buna göre Airbnb'nin otelcilik ve konut piyasasına etkileri, rekabetin ötesinde toplumsal ve mekânsal dönüşümleri anlamada önemli bir tartışma alanı da sunmaktadır. Airbnb listeleri, check-in süreci, ortak alan kullanımı, güvenlik koşulları, evcil hayvan kabulü ve ev donanımları gibi birçok açıdan farklılık göstermektedir. Bu çeşitlilik, platformun esnekliğini artıran yasal ve güvenlik düzenlemelerindeki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Ancak standartlaştırılmış uygulamalara tabi olan geleneksel konaklama sektörü açısından bu durum önemli zorluklar yaratmaktadır. Nitekim bazı çalışmalarda Airbnb'nin otel endüstrisi için tehdit oluşturduğu, bazı örneklerde ise farklı turist profillerine hitap ederek tamamlayıcı bir rol üstlendiği belirtilmektedir. Diğer taraftan Airbnb'nin konut piyasasına etkileri de dikkat çekmekte ve özellikle büyük kentlerde kira fiyatları üzerinde baskı oluşturduğu tespit edilmektedir. Dolayısıyla, Airbnb'nin etkilerini değerlendirirken otel sektörü ile rekabetin yanı sıra konut arzı ve mülk sahipliği gibi faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Hall vd., 2022).

- **Vrbo (Vacation Rentals by Owner):** 1996 yılında kurulan VRBO, turizm konaklama pazarında yeni bir yenilik dalgasının başlangıcını temsil etmiştir. Platform, fotoğraf, oda özellikleri, konum ve müşteri yorumlarının dijital ortamda paylaşılmasına imkân tanırken, aracılık maliyetlerini ortadan kaldırmış ve kısa süreli konut kiralamalarına yönelik riskleri azaltmıştır. Kısa dönemli ev kiralamalarının temel çekicilikleri arasında, özellikle aileler ve gruplar için mutfak ve oturma alanı gibi ek mekânlara erişim, ev sahipleriyle kurulan etkileşimler, algılanan otantiklik, konaklama çeşitliliği, mahalle deneyimleri ve otel zincirlerine kıyasla daha düşük maliyetler yer almaktadır. Eşler arası ev kiralama ağları, turistlerin daha özgün deneyimler talep etmesi, daha büyük gruplarla seyahat etmesi ve daha uzun süreli konaklamaları tercih etmesiyle desteklenmektedir. Ayrıca bu model, mevcut stokun daha etkin kullanılmasını sağlayarak ek inşaat ihtiyacı yaratmadan sürdürülebilirlik eğilimlerini de teşvik etmektedir (Wyman vd., 2022).
- **Couchsurfing:** Küresel gezginler ile yerel ev sahipleri arasında karşılıklı misafirperverlik alışverişini kolaylaştırmayı amaçlayan bir çevrimiçi platform olarak tanımlanmaktadır. Başlangıçta yalnızca bütçe odaklı gezginler için alternatif bir konaklama seçeneği sunan Couchsurfing, günümüzde daha zengin turist deneyimleri ve çeşitli seyahat senaryoları sağlayan sofistike bir seyahat biçimi olarak kabul edilmektedir (Chen, 2018). Sosyal deneyim paylaşımına dayalı turizm, çağdaş turizmin yapısını önemli ölçüde şekillendirmiştir. Couchsurfing fenomeni, ortaya çıktığı günden bu yana hızla büyüyerek artan bir kullanıcı kitlesine ulaşmıştır; 2008'de yaklaşık 800.000 olan üye sayısı, 2010'da 2 milyonu, 2015'te ise 10 milyonu aşmıştır. Günümüzde ise bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler, sosyal ağların yaygınlaşması ve çeşitli seyahat topluluklarının gelişimiyle birlikte Couchsurfing, turistler arasında giderek popüler bir konaklama ve deneyim biçimi haline gelmiştir. Bu bağlamda birçok turist, tatillerini geleneksel otellerde geçirmek yerine yerel halkla birlikte yaşamayı tercih etmektedir (Zgolli & Zaiem, 2018). Bu tür platformlar aracılığıyla bireyler arasında gerçekleşen sosyal etkileşimler, geleneksel turizm biçimlerine kıyasla daha yoğun ve çeşitli bir nitelik kazanmaktadır. Sektörel açıdan değerlendirildiğinde kâr amacı güden veya gütmeyen paylaşım ekonomisine dayalı konaklama faaliyetlerinin giderek artması, bu olgunun akademik olarak incelenmesinin önemini artırmaktadır. Bu nedenle, özellikle Couchsurfing gibi platformlarda aktif olan kullanıcıların motivasyonlarını anlamak, onların beklentilerini ve davranışlarını analiz etmek, değişen dünyada insanların hem turizmden hem de genel yaşam deneyimlerinden ne beklediğine dair değerli bilgiler sağlayabilecektir (Karahana vd., 2022).

Paylaşım ekonomisinin turizm bağlamında hâlâ yeni ve geliştirilmekte olan bir olgu olduğu konusunda akademik literatürde genel bir görüş birliği bulunmaktadır. Bu nedenle turizm endüstrisinde paylaşım ekonomisi hakkında bilgi kaynaklarının büyük ölçüde ilgili paylaşım platformlarından sağlandığı gözlemlenmektedir. Öte yandan, turizm pazarının dönüşümü, paylaşım platformlarının turistlere konaklama, gezi planlama ve aktiviteler konusunda alternatifler sunmasını beraberinde getirmektedir. Bu olumlu etkiler, kullanıcıların bu tür platformlara yönelik ilgisini artırmaktadır. Yapılan araştırmalar, tüketicilerin yaklaşık %52'sinin paylaşım ekonomisi platformlarının farkında olduğunu ve %17'sinin bu hizmetleri en az bir kez deneyimlediğini göstermektedir. Kullanım olasılığı açısından en yüksek gruplar, 25–39 yaş aralığındaki katılımcılar ve eğitimini tamamlamış 20 yaş ve üzerindeki bireyler olarak belirlenmiştir (Ayazlar, 2018). Dolayısıyla, paylaşım ekonomisinin bu hızlı dönüşümü, turizm ve konaklama sektörlerinde ortaya çıkan yeni modellerin ve kullanıcı davranışlarının anlaşılmasında kritik bir perspektif sunmaktadır. Paylaşım ekonomisinin yükselişi ve sürdürülebilirliğinin temel sebeplerinden biri tüketici ihtiyaçlarındaki hızlı değişim olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra teknolojik yenilikler, sosyal eğilimler, ekonomik göstergeler ve çevresel faktörler de paylaşım ekonomisinin popülerliğini artıran unsurlar arasında yer almaktadır. 2008 küresel finansal kriziyle birlikte ortaya çıkan ekonomik kısıtlamalar ve istikrarsızlık, paylaşım ekonomisini kaynak kullanımını kökten dönüştüren işbirlikçi bir tüketim modeli olarak ön plana çıkarmıştır (Akan & Tepeler, 2022).

Günümüzde platform temelli işletmelerin büyümesi, değişen tüketici tercihleri ve tüketim kalıplarının yanı sıra internet, mobil teknolojiler, yapay zekâ ve büyük veri alanlarındaki hızlı gelişmelerle desteklenmektedir. Paylaşım ekonomisinin yükselişinde yalnızca teknolojik altyapının sağladığı uygun ortam değil aynı zamanda sistemin bireysel, toplumsal ve çevresel düzeyde yarattığı değerler de önemli bir rol oynamaktadır. Paylaşım ekonomisinin oluşumunu tetikleyen etkenler incelendiğinde, bunların iki boyut altında değerlendirilebileceği görülmektedir: biri teknolojik, diğeri ise toplumsal ihtiyaçlarla ilgilidir. Teknolojik gelişmeler tek başına platformların ortaya çıkmasına yeterli olmasa da değişen bireysel gereksinimler ve tüketim tercihleri aracılığıyla paylaşım ekonomisi güçlü bir konum elde etmiştir (Tepe Küçüköglü, 2023). Paylaşım ekonomisi hem sosyal ve ekonomik boyutlarıyla hem de çevresel sürdürülebilirlik perspektifiyle de turizm ve konaklama sektörlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Paylaşım ekonomisinin ortaya çıkmasında zayıf ekonomik koşullar, işsizlik ve daha fazla gelir elde etme isteği etkili olsa da esas belirleyici faktörler dijital teknolojiler, dijital güvenlik alanındaki gelişmeler ve bu teknolojilerin bireylerin ekonomik ve özel yaşamına uyarlanabilirliği olarak

öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra çevresel kaygılar da paylaşım ekonomisinin gelişimini destekleyen önemli unsurlardan biridir. Bireylerin çevresel etkilerini azaltma, kirliliği ve karbon ayak izini sınırlama ve daha sürdürülebilir bir yaşam tarzını benimseme arzusu, paylaşım ekonomisine yönelik ilgiyi artırmaktadır. Birçok paylaşım ekonomisi modeli, doğal ve fiziksel kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlayarak, ekolojik ayak izini azaltmaya yönelik tüketici eğilimleriyle uyumlu bir yapı sunmaktadır (Koçak Bilgin & Tekeli, 2022).

3. Paylaşım Ekonomisinin Kültürel Miras Turizmine Katkıları

Kültürel miras, çağdaş turistik destinasyonların gelişiminde kritik bir unsur olarak görülmektedir. Turizm sektörünün büyümesine katkı sağlayan önemli bir bileşen olmasının yanı sıra farklı turizm türlerinin şekillenmesinde de belirleyici rol oynamaktadır ve özellikle miras turizminin inşasında merkezi bir yere sahiptir. Destinasyonların öne çıkan çekim alanlarından biri haline gelen kültürel miras alanları, artan ziyaretçi yoğunluğu, çevresel koşullar ve benzeri faktörlerin etkisiyle zamanla baskı altına girmektedir. Çoğu destinasyonda bakımsız, terk edilmiş ya da çeşitli dış etkenlerden olumsuz biçimde etkilenmiş maddi miras unsurları (örneğin tarihi kentler, endüstriyel yapılar, kaleler ve hisarlar) bulunmaktadır. Ancak bu yapılar, uygun planlama ve sürdürülebilir kullanım modelleri ile kültürel turizmin cazip odak noktalarına dönüştürülebilir. Bu bağlamda, paylaşım ekonomisinin sunduğu esnek ve katılımcı modeller, söz konusu miras unsurlarının yeniden işlevlendirilmesinde ve turistik cazibeye dönüştürülmesinde önemli fırsatlar yaratabilmektedir. Bununla birlikte, kültürel miras kaynaklarının turizm amaçlı kullanımında, bu varlıkların korunması ve sunumu temel öncelik olarak kalmalı, yani ekonomik ve sosyal fayda arayışı, kültürel mirasın asıl işlevi olan araştırma, koruma ve muhafaza süreçlerini gölgelememelidir (Rudan, 2023).

Şehirlerin ekonomik ve sosyal kalkınmasında kültürel unsurların rolü son yıllarda giderek daha belirgin hale gelmiştir. Bu eğilim, özellikle turizm sektöründe ve kentsel kültürel destinasyonların gelişiminde açıkça gözlenmektedir. Başlangıçta kültürel ve miras turizmine yönelik yaklaşımlar, daha çok mekânsal cazibe noktaları ve anıtlara odaklanırken; zaman içinde bu bakış açısı genişlemiş, sahne sanatları, geleneksel el sanatları, kültürel etkinlikler, mimari ve tasarım gibi öğeleri, son dönemde ise yaratıcı endüstriler ve somut olmayan kültürel mirası da içine alan daha kapsamlı bir vizyona dönüşmüştür (Kurin, 2004). Günümüzde turistler destinasyonları yalnızca fiziksel mekânlar üzerinden değil, bu mekânlarla bağlantılı kültürel imajlar aracılığıyla da deneyimlemektedir. Kentlerin kültürel ve miras odaklı ürünlerle kendilerini tanıtmaları hem turistik çekiciliğin artırılmasında hem de şehir imajının inşasında kritik bir rol üstlenmektedir. Bu çerçevede kültürel miras, kentler

için yalnızca bir turistik kaynak olmanın ötesinde, marka değerini yükselten ve farklılaşmayı sağlayan stratejik bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Aranburu vd., 2016). Paylaşım ekonomisinin katılımcı ve erişim temelli yapısı, bu süreci destekleyerek hem şehirlerin kültürel miraslarını daha geniş kitlelere ulaştırmasına hem de miras odaklı turizm faaliyetlerinde sürdürülebilir bir marka kimliği oluşturmaya katkı sunabilmektedir.

Kültürel destinasyonların başarısının temelinde, sağladıkları ekonomik katkılar ile yerel kalkınmaya yönelik sürdürülebilir etkileri bulunmaktadır. Bu katkılar; doğrudan ekonomik faaliyetlerin oluşması, mevcut mirasın korunması ve bakımının sağlanması, yeni kültürel kaynakların geliştirilmesi ve şehirlerin yaratıcı bir imaj ile tanıtılması gibi farklı boyutlarda kendini göstermektedir. Kültürün kentsel turizmin itici gücü olması, destinasyon seçiminde turistlerin dikkate aldığı en belirleyici unsurlardan biri olmasından da anlaşılmaktadır (Fierro & Aranburu, 2018). Bu noktada paylaşım ekonomisi, sürdürülebilir turizm gelişiminde kritik bir rol üstlenen bir olgu olarak öne çıkmaktadır. Turizm, sosyal, ekonomik ve çevresel dinamiklerden doğrudan etkilenen ve bu dinamiklere bağlı olarak değişim gösteren bir sektör olduğundan doğal kaynakların korunması, enerji kullanımının ve emisyonların azaltılması, yeni toplumsal ilişkilerin geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi gibi hedeflerle yakından ilişkilidir. Paylaşım ekonomisinin esnek ve katılımcı yapısı, bu hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik önemli fırsatlar sunmaktadır (Perkumiené vd., 2021). Yapmış oldukları çalışmada Mondal & Samaddar (2020) paylaşım ekonomisinin turizm alanındaki katkılarını belirli kategoriler altında sınıflandırarak açıklamaktadır.

- **Ekonomik Katkılar:** Paylaşım ekonomisinin ekonomik faydaları çift yönlü bir yapı sergilemektedir. Bir yandan kaynak sahipleri için ek gelir elde etme fırsatı sunarken diğer yandan tüketiciler açısından mülkiyet maliyetlerini ve risklerini azaltarak daha erişilebilir bir tüketim modeli ortaya koymaktadır. Örneğin, Airbnb gibi platformlar ev sahiplerine kullanılmayan alanlarını ekonomik değere dönüştürme imkânı sağlarken ziyaretçilere daha uygun fiyatlı ve esnek konaklama seçenekleri sunmaktadır (Bellin, 2017). Kültürel miras turizmi bağlamında bu model tarihi kent merkezlerinde, geleneksel evlerde veya kültürel değeri olan yapılarda konaklama fırsatı sağlayarak hem yerel halk için ekonomik bir gelir kaynağı oluşturmada hem de turistlerin kültürel deneyimini zenginleştirmektedir. Böylece maddi kültürel mirasın korunmasına yönelik dolaylı bir finansman kaynağı yaratılmaktadır.
- **Kategorik Katkılar:** Paylaşım ekonomisinin etkileri yalnızca ekonomik boyutlarla sınırlı kalmayıp farklı kategorilerde de ortaya çıkmaktadır.

Schor (2016), bu etkiyi dört temel grupta sınıflandırmaktadır. Bunlar; malların yeniden kullanımı, kalıcı kaynakların paylaşımı, hizmet değişimi ve üretim varlıklarının ortak kullanımınıdır. Bu çerçevede paylaşım ekonomisi, kültürel miras turizmi için değerli bir araç haline gelmektedir. Örneğin, tarihi evlerin ziyaretçilerle paylaşılması (kalıcı kaynakların paylaşımı) veya yerel el sanatları atölyelerinde turistlerle deneyimlerin aktarılması (hizmet değişimi), kültürel mirasın yaşatılmasına ve daha geniş kitlelere ulaşmasına katkı sunmaktadır. Ayrıca yeniden kullanım ve ortak üretim faaliyetleri, özellikle somut olmayan kültürel mirasın (örneğin geleneksel yemek yapımı veya zanaatkarlık) turizm yoluyla sürdürülebilirliğini desteklemektedir.

- **Toplumsal Katkılar:** Paylaşım ekonomisinin toplumsal etkileri, ekonomik ve çevresel boyutların ötesinde topluluklar arasında sosyal bağların güçlenmesini de kapsamaktadır. Ev sahibi ile ziyaretçi arasındaki etkileşim, yalnızca bir hizmet sunumunun ötesine geçerek karşılıklı kültürel aktarım sürecine dönüşmektedir. Bu bağlamda kültürel farkındalığın artması, yerel geleneklerin korunması ve toplumsal hafızanın canlı tutulması gibi katkılar ön plana çıkmaktadır (Karlsson vd., 2017; Paulauskaite vd., 2017). Paylaşım pratiği; sosyalleşme, yeni insanlarla tanışma, dayanışma, başkalarına yardım etme veya topluluk içinde kabul görme gibi güdülerle gerçekleşebilir (Öz, 2015). Örneğin, misafirlerin bir köy evinde konaklaması ve ev sahibiyle günlük yaşam deneyimini paylaşması, yalnızca turistik bir hizmet değil, aynı zamanda kültürel bir etkileşim ve öğrenme süreci niteliği taşımaktadır. Böylece paylaşım ekonomisi, topluluklar arasındaki güveni pekiştirirken kültürel mirasın aktarımına da aracılık etmektedir.
- **Rekabet ve Yenilik:** Paylaşım ekonomisi, geleneksel turizm işletmeleriyle rekabet eden yeni iş modelleri ortaya çıkararak sektörde yenilikçi bir yapının gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu yenilik, sadece maliyet avantajına değil, ziyaretçilere daha otantik ve kişiselleştirilmiş deneyimler sunma potansiyeline dayanmaktadır (Gutiérrez vd., 2017). Kültürel miras turizmi açısından bakıldığında paylaşım temelli platformlar, turistlerin sıradan otel deneyimleri yerine tarihi yapılarda, yerel konutlarda veya kültürel değeri olan mekânlarda konaklamasına imkân tanıyarak destinasyonların çekiciliğini artırmaktadır. Örneğin, restore edilmiş bir Osmanlı konağının paylaşım ekonomisi platformları aracılığıyla turistlere açılması hem geleneksel mimarinin korunmasına hem de ziyaretçilere benzersiz bir deneyim sunulmasına katkıda bulunmaktadır. Bu durum kültürel mirasın korunmasını desteklerken destinasyonların uluslararası düzeyde rekabet gücünü de artırmaktadır.

4. Paylaşım Ekonomisinin Kültürel Miras Turizminde Yarattığı Riskler ve Sorunlar

Paylaşım ekonomisine katılımı teşvik eden maddi kazanç, zaman tasarrufu, kolay erişim, sosyalleşme ve çevresel duyarlılık gibi çok sayıda avantajdan söz edilebilir. Ancak bireylerin bu sistemlere yönelik çekincelerinin ve uzak durma sebeplerinin de varlığı göz ardı edilmemelidir. Örneğin, Airbnb gibi platformlar aracılığıyla yabancılarla aynı evi paylaşma ya da Uber, BlaBlaCar gibi uygulamalar üzerinden tanımadık kişilerle yolculuk yapma düşüncesi, bazı kullanıcılar açısından güvenlik, mahremiyet ve etik kaygılar uyandırabilmektedir (Öz, 2025). Paylaşım ekonomisinin sunduğu esneklik ve erişilebilirliğe rağmen güvenlik, kişisel verilerin korunması, kayıt dışı ekonomik faaliyetler, vergi kaybı ve olumsuz durumlarda hukuki muhatap bulma güçlüğü gibi sorunlar, bu sistemin meşruiyetini tartışılmalı hale getirmektedir. Ayrıca konut piyasasında fiyat dalgalanmaları, ruhsatsız işletmelerin artışı, siber güvenlik açıkları, yerel topluluklardan gelen tepkiler, hizmet verenlerin iş güvencesizliği, temizlik ve sağlık koşullarına ilişkin belirsizlikler de olası olumsuzluklar arasında sayılmaktadır. İstihdam açısından değerlendirildiğinde ise paylaşım ekonomisinin mekânsal yatırımlar yerine dijital altyapılara yönelmesi nedeniyle daha çok dijital becerilere sahip kişilerin istihdam edilmesi, düşük eğitim düzeyine sahip bireylerin işgücü piyasasından dışlanmasına yol açabilmektedir (Koçak Bilgin, 2021). Kültürel miras turizmi bağlamında düşünüldüğünde bu sorunlar daha da hassaslaşmaktadır. Zira miras değeri taşıyan yapılarda kayıtsız konaklama faaliyetlerinin artması hem fiziksel yapıların korunmasını zorlaştırmakta hem de yerel topluluklarla turistler arasında sosyal gerilimlere neden olabilmektedir. Örneğin, tarihi kent merkezlerinde Airbnb üzerinden yoğun kiralama faaliyetleri, yerel halkın barınma olanaklarını olumsuz etkileyerek kültürel dokunun bozulmasına yol açabilmektedir. Dolayısıyla paylaşım ekonomisinin sunduğu fırsatlar kadar kültürel mirasın sürdürülebilirliği açısından taşıdığı riskler de göz önünde bulundurulmalıdır.

Kültürel alanlara ve kentsel destinasyonlara yönelik turizmin giderek daha fazla ilgi görmesi, kültürel miras turizminin önemini artırmakla birlikte birtakım riskleri de beraberinde getirmektedir. Özellikle miras alanlarının yoğun turist akınına uğraması, aşırı kalabalıklaşma sorununu gündeme taşımaktadır. Aşırı turizmin olumsuz etkileri arasında; tarihi merkezlerde trafik ve park sıkıntıları, turistlerin uygunsuz davranışları sonucu yerel halkın rahatsızlık duyması, yerel yaşam maliyetlerinde artış, ziyaretçilerin memnuniyetsizliği ve en önemlisi kültürel mirasın hızla yıpranması yer almaktadır (Adie vd., 2020). UNESCO Dünya Mirası listelerine dâhil edilen alanlar, küresel ölçekte giderek daha popüler hale gelirken, bu bölgeler aynı zamanda sosyal ve ekonomik kalkınmanın merkezinde konumlandırılmaktadır. Turizm faaliyetleri, mirasın

korunmasını teşvik edici bir unsur olarak görülse de yetersiz veya yanlış yönetim uygulamaları, turizm değerinin zayıflamasına ve mirasın zarar görmesine yol açabilmektedir. Nitekim miras alanları; yangın, doğal afetler ya da insan kaynaklı baskılar nedeniyle fiziksel ve kültürel açıdan tehdit altındadır. Özellikle yoğun ziyaretçi akışı, bir miras alanının hem somut hem de somut olmayan değerlerini doğrudan ve dolaylı olarak aşındırabilmektedir. Bu bağlamda paylaşım ekonomisinin turizmdeki rolü de eleştirel bir değerlendirmeyi gerektirmektedir. Airbnb gibi platformlar aracılığıyla miras niteliği taşıyan bölgelerde konaklama faaliyetlerinin yoğunlaşması, bölgenin özgünlüğünü ve taşıma kapasitesini zorlayarak kültürel dokunun tahribine zemin hazırlayabilmektedir. Dolayısıyla kültürel mirasın korunarak yönetiminin güçlendirilmesi ve paylaşım ekonomisinin sunduğu fırsatların bu çerçevede sınırlandırılması büyük önem taşımaktadır (Güdük, 2024). Aşağıda paylaşım ekonomisinin kültürel miras turizmi üzerinde yol açtığı riskler ve sorunlar ele alınmıştır.

- **Kültürel Ticarileşme ve Otantiklik Kaybı:** Kültürel mirasın aktarımı sürecinde geleneksel değerler, ekonomik çıkarların gölgesinde kaldığında otantiklik ciddi biçimde zedelenebilmektedir. Özellikle festivaller, inanç ritüelleri ve el sanatları, yerel toplum için taşıdıkları derin anlamlardan koparılarak turistik tüketim nesnesine dönüşme riskiyle karşı karşıyadır. Bu süreç mekânların belleğinin silinmesine, ritüellerin gösteriye indirgenmesine ve kültürel üretimlerin yalnızca piyasa değerleri üzerinden değerlendirilmesine yol açmaktadır. Örneğin, tarihi bir karnavalın zamanla sponsor destekli bir turistik etkinliğe dönüşmesi, yerel halkın kültürel katılımını azaltırken mirasın sürdürülebilirliğini de tehdit etmektedir. Paylaşım ekonomisi platformları aracılığıyla bu tür etkinliklere kolay erişimin sağlanması, olumlu görünmekle birlikte kültürel mirasın yüzeyselleşmesini hızlandırabilmektedir. Böylece hem yerel toplulukların miras üzerindeki denetimi zayıflamakta hem de kültürel alanların korunması giderek daha zor hale gelmektedir (Güleç & Yalçın, 2025).
- **Güvenlik Sorunu:** Paylaşım ekonomisi platformları, bireyleri çoğunlukla tanımadıkları kişilerle doğrudan etkileşim kurmaya yönlendirmektedir. Bu durum özellikle ev paylaşımı ya da araç paylaşımı gibi hizmetlerde kişisel güvenlik, maddi kayıplar veya etik kaygılar açısından önemli riskler doğurabilmektedir (Akan & Tepeler, 2022). Örneğin kısa süreli kiralama alan güvenliği için dikkat çekmek amacıyla New York Otelciler Birliği'nin "Who's In Your Building" başlığıyla yayımladığı kampanya bu platformların potansiyel tehlikelerine vurgu yapmaktadır. Reklamda Manchester'da yaşanan terör saldırısının failiyle ilişkilendirilen

kısa dönemli kiralık konutların güvenlik açısından oluşturduğu tehdit ön plana çıkarılmıştır (Ayazlar, 2018). Kültürel miras turizmi bağlamında düşünüldüğünde bu güvenlik sorunları daha da kritik bir boyut kazanabilmektedir. Örneğin UNESCO tarafından koruma altına alınan tarihi merkezlerde veya geleneksel konutların yoğun bulunduğu bölgelerde kısa süreli kiralama uygulamaları sadece bireylerin güvenliği açısından değil, miras alanlarının bütünlüğü açısından da tehdit oluşturabilir. Yabancı ziyaretçilerle yoğun etkileşim, yerel halkın huzurunu bozabileceği gibi tarihi konutların uygunsuz kullanımı sonucunda kültürel değerlerin zarar görmesine yol açabilmektedir. Dolayısıyla güvenlik riskleri yalnızca bireysel düzeyde değil, mirasın korunması ve sürdürülebilirliği bağlamında da ciddi bir sorun alanı olarak ele alınmalıdır.

- **Haksız Rekabet ve Hukuki Sorunlar:** Paylaşım ekonomisi platformları, uzun süreli kiracıların yerinden edilmesine ve konut arzında daralmaya yol açabilmektedir. Benzer şekilde bu platformlar düşük maliyetli ve kısa süreli konaklama hizmetleri sunduklarında geleneksel otellerin müşteri kaybı yaşamasına ve bazı işletmelerin kapanmasına neden olarak işsizlik riskini artırabilmektedir. Özellikle platformların bazı faaliyetlerinin kayıt dışı olarak yürütülmesi, geleneksel turizm işletmeleri açısından haksız rekabet oluşturmakta ve sektördeki düzenleyici çerçeveyi zorlamaktadır. Paylaşım ekonomisinin vergilendirilmesi, denetimi ve yasal olarak düzenlenmesi konusundaki belirsizlikler, turizm sektöründe öngörülemeyen etkiler yaratmakta ve sektörün sürdürülebilir gelişimini tehdit edebilmektedir (Erdemir & Paçacı, 2020). Kültürel miras turizmi bağlamında bu sorunlar daha hassas bir boyut kazanmaktadır. Örneğin, tarihi kent merkezlerinde veya UNESCO tarafından korunan miras alanlarında kısa süreli kiralama faaliyetlerinin artması, yerel halkın yaşam alanlarını daraltmakta ve miras dokusunun korunmasını zorlaştırmaktadır. Kayıt dışı işletmelerin sayısındaki artış hem turistik deneyimlerin kalitesini düşürmekte hem de miras alanlarının fiziksel ve sosyal bütünlüğünü tehdit etmektedir. Örneğin Venedik veya Dubrovnik gibi popüler turistik şehirlerde Airbnb ve benzeri platformlar nedeniyle konut fiyatlarının yükselmesi ve yerel halkın bölgeden taşınması hem toplumsal hem de kültürel sürdürülebilirliği olumsuz etkilemiştir. Bu nedenle paylaşım ekonomisinin hukuki ve düzenleyici boyutlarının güçlendirilmesi hem ekonomik adaletin sağlanması hem de kültürel mirasın korunması açısından kritik öneme sahiptir.

Sonuç ve Öneriler

Paylaşım ekonomisi, kültürel miras turizmi bağlamında hem önemli fırsatlar hem de ciddi riskler ortaya koymaktadır. Ekonomik açıdan platformlar yerel halk için ek gelir imkânı sunarken turistlere daha esnek ve uygun maliyetli konaklama seçenekleri sağlamaktadır. Bu durum maddi ve somut olmayan kültürel mirasın sürdürülebilirliğine dolaylı katkı sunmaktadır (Singh & Khan, 2024). Ayrıca paylaşım ekonomisinin katılımcı yapısı, ziyaretçiler ile yerel halk arasındaki etkileşimi artırarak kültürel farkındalık ve toplumsal bağların güçlenmesine yardımcı olmaktadır (Consultancy ME, 2024). Buna karşın paylaşım ekonomisinin yoğun kullanımı, kültürel miras alanlarında aşırı turizm, konut fiyatlarının artması, yerel halkın yaşam alanlarının daralması ve kültürel otantikliğin kaybı gibi olumsuz etkileri de beraberinde getirmektedir. Güvenlik ve hukuki belirsizlikler, kayıt dışı faaliyetler ve hizmet kalitesindeki değişkenlikler, miras alanlarının sürdürülebilir yönetimini zorlaştırmaktadır. Özellikle UNESCO koruması altındaki bölgelerde kontrolsüz kısa dönem kiralamalar hem fiziksel yapıların hem de kültürel değerlerin zarar görmesine yol açabilmektedir. Bu bağlamda paylaşım ekonomisinin kültürel miras turizmi üzerindeki etkilerinin optimize edilmesi için düzenleyici çerçevelerin güçlendirilmesi, yerel halkın sürece dahil edilmesi ve platformların çevresel ve kültürel etkilerinin izlenmesi kritik önem taşımaktadır. Böylece ekonomik ve sosyal faydalar maksimize edilirken kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir turizm hedefleri de güvence altına alınabilir.

Paylaşım ekonomisi ve kültürel miras turizmi etkileşiminde politika ve yönetim uygulamaları ile yerel ve ulusal düzenlemelerin rolü büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede kültürel miras alanlarının korunması ve sürdürülebilir turizm uygulamalarının geliştirilmesi, platformların etkilerini denetleyen etkin mekanizmalarla desteklenmelidir. Çevresel açıdan artan turist yoğunluğu ve paylaşım ekonomisi faaliyetleri, doğal kaynaklar, enerji kullanımı ve atık yönetimi üzerinde baskı yaratabilir. Bu nedenle sürdürülebilirlik hedeflerine uygun stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. Toplumsal ve kültürel boyutta paylaşım ekonomisi yerel halk ile ziyaretçiler arasında etkileşim ve bilgi paylaşımını artırarak kültürel farkındalık ve toplumsal bağların güçlenmesine katkı sağlayabilir. Dijital platformlar ise kültürel mirasın tanıtımında ve erişilebilirliğinde önemli bir rol oynarken bu durum yönetim ve denetim ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Uzun vadeli izleme ve değerlendirme süreçleri, turist davranışları, ekonomik etkiler ve kültürel değerlerin korunması açısından veri odaklı karar alma süreçlerini mümkün kılmaktadır. Bu sayede hem ekonomik faydaların artırılması hem de kültürel mirasın sürdürülebilir biçimde yönetilmesi sağlanabilmektedir. Tüm bu unsurlar paylaşım ekonomisinin kültürel miras turizmi üzerindeki çok boyutlu etkilerini kavramak ve dengelemek açısından hayati öneme sahiptir.

Kaynakça

- Adie, B. A., Falk, M., & Savioli, M. (2020). Overtourism as a perceived threat to cultural heritage in Europe. *Current Issues in Tourism*, 23(14), 1737-1741.
- Akan, Y., & Tepeler, M. İ. (2022). Sürdürülebilirlik ve güven ekseninde paylaşım ekonomisi. *Sosyoekonomi*, 30(53), 447-464.
- Andreu, L., Bigne, E., Amaro, S., & Palomo, J. (2020). Airbnb research: an analysis in tourism and hospitality journals. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 14(1), 2-20.
- Aranburu, I., Plaza, B., & Esteban, M. (2016). Sustainable cultural tourism in urban destinations: Does space matter?. *Sustainability*, 8(8), 699.
- Ayazlar, R. A. (2018). Paylaşım ekonomisi ve turizm endüstrisine yansımaları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(3), 1185-1202.
- Bellin, H. (2017). Some managerial thinking about the sharing economy. *Journal of Marketing Channels*, 24(1-2), 97-99.
- Botsman, R., & Rogers, R. (2010). *What's mine is yours: The rise of collaborative consumption*. Harper Business.
- Boz, M., & Uğur, İ. (2015). Tarihi Kentler ve Turizm: Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Safranbolu'da Turizm Gelişimine İlişkin Algıları. II. International Congress of Tourism & Management Researches. Kuşadası.
- Bozkurt, F., & Tüzcu, A. (2023). Fırsat ve tehditleriyle paylaşım ekonomisi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 39-54.
- Chen, D. J. (2018). Couchsurfing: Performing the travel style through hospitality exchange. *Tourist studies*, 18(1), 105-122.
- Consultancy ME (2024). https://www.consultancy-me.com/news/9048/strategic-moves-for-hospitality-in-the-tourism-sharing-economy?utm_source=c-hatgpt.com (Erişim Tarihi: 23.09.2025).
- Çapar, G., & Yenipınar, U. (2016). Somut olmayan kültürel miras kaynağı olarak yöresel yiyeceklerin turizm endüstrisinde kullanılması. *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 4(Special Issue 1), 100-115.
- Emekli, G. (2024). Kent-Kültür-Miras-Yaratıcılık Bağlamında Turizm ve Yerel Yönetim İlişkilerinde Yeni Bir Döneme Doğru: Postmodern Dönemde Kent. *Cumhuriyetin 100. Yılında Turizm Coğrafyasının Güncel Konuları*. (Editör: EMEKLİ Gözde, BAYKAL Füsün). İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Erdemir, A., & Paçacı, M. (2020). Turizm Endüstrisi Perspektifinden Paylaşım Ekonomisi Değerlendirmesi. *Iksad Journal*, 6(25), 631-646.
- Fierro, A., & Aranburu, I. (2018). Airbnb branding: heritage as a branding element in the sharing economy. *Sustainability*, 11(1), 74.
- Forno, F., & Garibaldi, R. (2015). Sharing economy in travel and tourism: The case of home-swapping in Italy. *Journal of Quality Assurance in Hospitality & Tourism*, 16(2), 202-220.

- Gutiérrez, J., García-Palomares, J. C., Romanillos, G., & Salas-Olmedo, M. H. (2017). The eruption of Airbnb in tourist cities: Comparing spatial patterns of hotels and peer-to-peer accommodation in Barcelona. *Tourism Management*, 62, 278-291.
- Güdük, T. (2024). Gökçeada Destinasyonunda Aşırı Turizm ve Paylaşım Ekonomisi. (Doktora Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güleç, S., & Yalçın, A. (2025). Kültürel Mirasın Aktarılmasında Yerel Kültürel Unsurların Rolü. *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 44-58.
- Günden, B. (2021). Yükseköğrenim Gören Bireylerin Somut Kültürel Mirasa Yönelik Tutumları ile Kültürel Miras Kavramına İlişkin Metaforik Algıları Üzerine Bir Çalışma. (Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gürel, D. (2023). Somut Olmayan Kültürel Miras Araştırmalarında Küresel Trend: Bibliyometrik Bir Analiz. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 116-137.
- Hall, C. M., Prayag, G., Safonov, A., Coles, T., Gössling, S., & Naderi Koupaei, S. (2022). Airbnb and the sharing economy. *Current Issues in Tourism*, 25(19), 3057-3067.
- Karaca Yılmaz, Ş., Akkuş, G., Şahbudak, E. ve Işkın, M., (2017). Kültürel Miras Farkındalığı: Cumhuriyet Üniversitesi Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama Çalışması, *Akademik Çalışmalar ve Araştırmalar Dergisi*, 9(16): 86-100.
- Karahan, S., Uca, S., & Özkul, E. (2022). Paylaşım Ekonomisi Kapsamında Yapılan Konaklama Deneyimlerinin Öz Belirleme Teorisi Perspektifi ile İncelenmesi: Couchsurfing Örneği. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (8), 33-46.
- Karapınar, E., & Barakazı, M. (2017). Kültürel miras turizminin sürdürülebilir turizm açısından değerlendirilmesi: Göbeklitepe Ören Yeri. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 5-18.
- Karlsson, L., Kemperman, A., & Dolnicar, S. (2017). May I sleep in your bed? Getting permission to book. *Annals of Tourism Research*, 62, 1-12.
- Kayserili, A. (2016), Kültürel Miras Turizmi Açısından Bir Değerlendirme: Bir İpekyolu Şehri Erzurum, *Uluslararası İpekyolu Kültür Diyalogu Sempozyumu Kitabı*, Erzurum, 265-269.
- Koçak Bilgin, Y. & Tekeli, H. N. (2022). Destinasyonların Sürdürülebilirliğinde Paylaşım Ekonomisi Uygulamaları. *Turizm ve Destinasyon Araştırmaları 1*. (Editör: ÜNAL Aydın). Çanakkale: Paradigma akademi.
- Koçak Bilgin, Y. (2021). Türk Turistlerin Paylaşım Ekonomisine Katılma Nedenleri ve Memnuniyetlerinin Belirlenmesi: Airbnb Örneği Üzerine Bir Karma Yöntem Araştırması. (Doktora Tezi). Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Koopman, C., Mitchell, M. D. & Thierer, A. D. (2015). The Sharing Economy and Consumer Protection Regulation: The Case for Policy Change. *The Journal of Business, Entrepreneurship & the Law*, 8(2), 528-545
- Kurin, R. (2004). Safeguarding Intangible Cultural Heritage in the 2003 UNESCO Convention: a critical appraisal. *Museum International*, 56(1-2), 66-77.
- Kutlu, Ş., (2024). El Sanatlarında Ticarileştirme ve Sürdürülebilir Kültürel Miras Turizmi İlişkisi. (Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Liao, D. (2011). Sustainable Tourism Development How Sustainable Are China's Cultural Heritage Sites, *Proceedings of the Northeastern Recreation Research Symposium*, Ohio.
- Metin, T. C. (2018) Evaluation of Turkish Night Events in the Context of Intangible Cultural Heritage Elements within the Scope of Animation Services. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism, Recreation and Sports Sciences*, 1 (1): 34-44.
- Mondal, S., & Samaddar, K. (2020). Issues and challenges in implementing sharing economy in tourism: a triangulation study. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 32(1), 64-81.
- Öz, A. (2025). Nesnelerin İnterneti Teknolojilerini Kullanan Tüketicilerin Paylaşım Ekonomisine Katılma Niyetlerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. (Doktora Tezi). Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Paulauskaite, D., Powell, R., Coca-Stefaniak, J. A., & Morrison, A. M. (2017). Living like a local: Authentic tourism experiences and the sharing economy. *International Journal of Tourism Research*, 19(6), 619-628.
- Pelit, E. ve Türkoğlu, T. (2019). Somut Olmayan Kültürel Miras Değerlerinin Turizme Yansımaları: Ebru Sanatı Üzerine Bir İnceleme. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 101-118.
- Perkumienė, D., Vienožindienė, M., & Švagždienė, B. (2021). The sharing economy towards sustainable tourism: An example of an online transport-sharing platform. *Sustainability*, 13(19), 10955.
- Rudan, E. (2023). Circular economy of cultural heritage—possibility to create a new tourism product through adaptive reuse. *Journal of Risk and Financial Management*, 16(3), 196.
- Schor, J. (2016). Debating the sharing economy. *Journal of Self-Governance and Management Economics*, 4(3), 7-22.
- Singh, D. K., & Khan, S. (2024). Impact of the sharing economy on sustainable tourism practices: a comprehensive review and analysis. *Journal of Qualitative Research in Tourism*, 5(2), 170-189.
- Somut Olmayan Kültürel Miras (2003). [https://www.unesco.org.tr/Pages/181/177/#:~:text=Madde%202%3A%20Tan%C4%B1mlar&text=%C4%B0%C5%9Fbu%20S%C3%B6zle%C5%9Fme%20ba%](https://www.unesco.org.tr/Pages/181/177/#:~:text=Madde%202%3A%20Tan%C4%B1mlar&text=%C4%B0%C5%9Fbu%20S%C3%B6zle%C5%9Fme%20ba%20)

- C4%9Flam%C4%B1nda%2C%20sadece%2C%20uluslararası%C4%B1,k%C3%BClt%C3%BCrel%20miras%20g%C3%B6z%20%C3%B6n%C3%BCnde%20tutulacaktır%C4%B1r. (Erişim Tarihi:10.09.2025).
- Şengül, A. (2022). Kültürel Mirasın Turizme Yönelik Kullanılmasında Turizm Paydaşlarının Algı ve Görüşleri: Yozgat Örneği. (Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tepe-Küçükoglu, M. (2023). Paylaşım ekonomisi konusunda Türkiye’de yapılmış lisansüstü tezlerin betimsel içerik analizi. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(4), 936-949.
- Uysal, K. (2018). Kültürel Mirasın Turizm Amaçlı Kullanılmasında Yerel Halkın Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi: İznik Örneği (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Wyman, D., Mothorpe, C., & McLeod, B. (2022). Airbnb and VRBO: the impact of short-term tourist rentals on residential property pricing. *Current Issues in Tourism*, 25(20), 3279-3290.
- Yannopoulou, N., Moufahim, M., Bian, X. (2013). User-Generated Brands and Social Media: Couchsurfing and AirBnb. *Contemporary Management Research*. 9(1). 85-90.
- Yaralı, C., & Baloğlu, Ö. Ö. (2023). Dijital süreçlerin doğal ve kültürel miras turizminin gelişimine etkisi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(İhtisaslaşma), 245-264.
- Zervas, G., Prosperio, D. & Byers, J. (2017). The Rise of the Sharing Economy: Estimating the Impact of Airbnb on the Hotel Industry. Boston University School of Management Research Paper No. 2013-16.
- Zgolli, S., & Zaiem, I. (2018). Couchsurfing: a new form of sustainable tourism and an exploratory study of its motivations and its effect on satisfaction with the stay. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 12(1), 130-142.